

Tálas Péter¹

A poszthegemoniális hatalmi rend „hegemónjáról”

A nemzetközi szakirodalom poszthegemoniálisnak azt a nemzetközi helyzetet tekinti, amikor a hegemon (1991-től ez az Amerikai Egyesült Államok) elsősege egy vagy több hatalmi szektorban vagy területen megkérdőjeleződik, ennek következtében nem akarja, vagy nem tudja fenntartani a korábbi hatalmi struktúrát, vagy másként megfogalmazva: ellenérdekeltséget szerez a struktúra fenntartásában, mert az már ellenfeleit és vetélytársait jobban segíti, mint őt magát, miközben a struktúra fenntartásának „költsége” továbbra is rá hárul. Ennek a nemzetközi rendnek (pontosabban: rendtelenségnek) a főszereplőit döntően két csoportba szokták sorolni: a status quót védők, illetve a status quót megkérdőjelezők csoportjába. A tapasztalatok szerint ez utóbbiak a nagyhatalmi képességek legkülönbözőbb területein (politikai, katonai, gazdasági, diplomáciai, modellérték) próbálják és próbálhatják meg megkérdőjelezni az Egyesült Államok és szövetségesei által kialakított status quót globális vagy regionális szinten, a nemzetközi intézmények, a szabályok vagy a gyakorlati politika megkérdőjelezésével, háborúkat vagy proxyháborúkat indítva, háború alatti fegyveres vagy éles nemzetközi politikai konfliktusokat generálva. Vagy egyszerűen a struktúrához tartozó nemzetközi intézmények működését akadályozzák magatartásukkal.

A poszthegemoniális hatalmi rendet előszeretettel írja le a szakirodalom egy része egyfajta posztamerikai világrendnek is, az Amerika-kritikus politikai vezetők pedig gyakran láttatják az Egyesült Államoknak és nyugati szövetségeseinek olyan mély és végzetes válságaként, amelynek során Amerika elveszíti vezető szerepét a világpolitikában, a Nyugat pedig megszűnik a világ fejlettségben élenjáró centrumának lenni. S meglehet, hosszú távon talán igazuk is lesz az említett politikusoknak, de a Nyugat és az Egyesült Államok „alkonya” egészen biztosan nem holnap vagy holnapután következik be. Nagyon tömören megfogalmazva azért nem, mert a történelmi tapasztalatok alapján a nemzetközi hatalmi rend (a világrend) csak rendkívül lassan változik, számos ok miatt sokkal lassabban, mint amilyen lassan a hatalmi képességek változnak. Leginkább amiatt igen lassú a változás, mert a régi struktúra lebontása hosszú és körülményes feladat, az új struktúra és intézményeinek kiépítése pedig még ennél is hosszabb és körülményesebb. Most nem is beszélve arról, hogy a struktúraváltozást az Egyesült Államok – éppen hegemon szerepéből kifolyólag – alighanem még fokozatosan gyengülve is erőteljesebben képes befolyásolni (status quót védő és status quót megkérdőjelező szerepben egyaránt), mint az új világrendre vágyó/törekvő, globális vagy regionális ambíciókat megfogalmazó, status quót megkérdőjelező hatalmak.

¹ Tálas Péter a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet vezetője.
E-mail: Talas.Peter@uni-nke.hu

Azt gondoljuk tehát, hogy a poszthegemonialis hatalmi helyzetet érdemes helyi értéken kezelni, s csupán annak tekinteni, ami. Egy olyan helyzetnek, amikor az Egyesült Államok már nem képes hegemón módon vezetni és érdeket érvényesíteni, ezért vissza kell tekintenie és újra kell tanulnia a nem hegemón jellegű vezetési és érdekérvényesítési módszereket és technikákat. Amennyiben e téren kudarcot vallana, csak akkor beszélhetünk majd posztamerikai világrendről.